

Ortaokul Öğrencilerinin Özgürlük Kavramına İlişkin Algılarının Sinektik Tekniğiyle İncelenmesi¹

Süleyman TEMUR²

Mürşet ÇAKMAK³

Gönderim Tarihi: 30.12.2022

Kabul Tarihi: 22.02.2023

Yayın Tarihi: 19.04.2023

Özet: Bu çalışma ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin algılarının sinektik tekniğiyle incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada sinektik tekniği ile ortaokul öğrencilerinin zihinlerindeki özgürlük kavramını istedikleri bir hayvana benzetilerek açıklamaları istenmiştir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden, olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmada katılımcılar; amaçlı örnekleme türlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılının bahar döneminde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ortaokullarında öğrenim görmekte olan 10-14 yaş grubu öğrencileri (N=160) oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi tekniğine başvurulmuştur. Araştırmanın sonucunda özgürlük kavramına ilişkin ortaokul öğrencilerinin 30 farklı sinektik ürettikleri görülmüştür. Özgürlük kavramına ilişkin üretilen bu sinektiklerden en fazla frekansa sahip olanlar sırasıyla kuş, kedi ve köpektir. Geliştirilen bu sinektikler “uçmanın sembolü olarak özgürlük, gezme dolaşmanın sembolü olarak özgürlük, fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük, bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük ve temalandırılmayanlar olarak özgürlük” olmak üzere beş ana kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerden en fazla frekansa sahip olan tema “gezme dolaşmanın sembolü olarak özgürlük”tür. Üretilen sinektiklerin cinsiyet dağılımına bakıldığında kuş, kedi gibi sinektiklerin kızlar tarafından; köpek, aslan gibi sinektiklerin ise erkekler tarafından üretildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu verilerden hareketle bazı öneriler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, özgürlük kavramı, sinektik tekniği, ortaokul öğrencileri

Investigation of Secondary School Students' Perceptions of the Concept of Freedom using the Synectic Technique

Abstract: In this study, it was conducted to examine the perceptions of secondary school students regarding the concept of freedom using the synectic technique. In the study, with the synectic technique, middle school students were asked to explain the concept of freedom in their minds match animal they want. In the study, phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used. Participants in the research; It was determined by using the easily accessible case sampling method, which is one of the purposeful sampling types. The study group of the research consists of 10-14 age group students (N=160) studying at public secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in the spring term of the 2021-2022 academic year. The data of the research were obtained with a semi-structured interview form. Content analysis technique was used to analyze the research data. As a result of the research, it was seen that secondary school students produced 30 different synectics related to the concept of freedom. Birds, cats and dogs are the ones with the highest frequency of these flytics produced for the concept of freedom, respectively. These developed synectics are grouped under five main categories as “freedom as a symbol of flying, freedom as a symbol of wandering, freedom as a symbol of physical strength, freedom as a symbol of independence and freedom as unthemed ones”. The theme with the highest frequency among these categories is “freedom as a symbol of traveling”. When the sex distribution of the produced synectics is examined, it is seen that the synectic such as birds and cats are produced by girls; It has been concluded that synectics such as dogs and lions are produced by men. Based on all these data, some suggestions were made.

Keywords: Values education, freedom concept, synectic technique, middle school students

¹ Bu çalışma, 2022 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalında 2. Yazarın danışmanlığında 1. Yazar tarafından hazırlanan lisansüstü proje çalışmasından üretilmiştir.

² MEB, Türkiye, temursuleyman19@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5203-6553

³ Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye, mursetcakmak@artuklu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9472-8200

GİRİŞ

Farklı anlamlarda ifade edilen değer kavramı, deyim yerindeyse toplumsal yaşamda var olma nedenimiz olarak ifade edilebilir (Güngör, 1998). Sönmez'e (2014) göre değerler, bireyin toplumsallaşma ile elde ettiği tecrübelerden oluşan inançlar sistemidir. Dilmaç (1999) da değeri, bireyi diğer canlı türlerinden ayırt edilmesini sağlayan aklın ve aklın getirdiği düşünce sisteminin ortaya çıkardığı inançlar sistemi olarak belirtmiştir. Bolat, (2016) ise değerleri, toplumsal varlık olan insanların geçmişindeki toplumsal kuşaklar arasında eğitim anlamında doğru bir aktarım sağlayan araç olarak ifade etmiştir.

Yaşadığımız toplumda gelişme gösteren teknolojik atılımlar yeni değerlerin literatüre kazandırılmasına sebep olmaktadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2014). Turan ve Ulusoy'a göre, (2016) teknoloji alanındaki gelişmeler her ne kadar yeni değerleri ortaya çıkarsa da ahlaki deformasyon giderek artmaktadır. Kılınç (2015) ise, bu ahlaki deformasyonu, insanların değerleri doğru bir şekilde içselleştirmemesine ve eyleme dökmemesine bağlamaktadır.

Eğitim sistemlerinin en önemli işlevlerinden birisi de toplumsal değerleri içselleştirmiş ve bu değerler doğrultusunda eylemlerde bulunan birey profiline sahip çıktılar ortaya koymaktır. Ancak değişen dünyada birçok değerimiz deformasyona uğramış ve yozlaşmıştır ve bu olumsuz durum şiddet ile birleşerek okullarımızı da tehdit eder hale gelmiştir (Kılınç, 2015; Turan Ulusoy, 2016). Bu nedenle öğretim programlarına entegre edilen değerlerimizin ne ölçüde gerçekleştiğinin eleştirel bir gözle yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir (Kan, 2010). Nitekim bu amaç doğrultusunda uzak hedefli eğitim sistemlerinin istenilen seviyeye gelmesi için öğretim programları büyük bir öneme sahiptir. İlköğretim programlarının tüm dersler için ortak bir değer kavramı sistemi olmasına karşın etkili vatandaş yetiştirme gayesi doğrultusunda değer aktarımı noktasında en büyük görev sosyal bilgiler dersine düşmektedir (Yaşar ve Çengelci, 2012). Zira sosyal bilgiler dersinde etkin vatandaşlık anlayışı doğrultusunda bireylere, maddi ve manevi değerlerini içselleştirmiş ve özgürlük, demokrasi, insan hakları gibi evrensel değerlerle harmanlanmış bir eğitim yaklaşımı verilmektedir (Kurtdede Fidan, 2013).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda(SBDÖP); "Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik" (MEB, 2018, s. 9) olmak üzere 18 değer bulunmaktadır. Ayrıca SBDÖP'te değerlerimiz "kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır" (MEB, 2018, s. 4) şeklinde ifade edilmiştir. SBDÖP'ten de anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler dersinin öncelikli amacı değerlerle harmanlanmış milli bir vatandaşlık kimliği inşa etmektir (Kan, 2010). Bu amaçla değerler çok önemli bir rol üstlenmektedir. Zira sosyal bilgiler dersinin zengin bir tarihsel miras içeriğine sahip olması, farklı kültürel değerlerin aktarımını noktasında önem arz etmektedir (Akbaş, 2008). Bu değerlerden birisi de özgürlüktür.

Türk Dil Kurumu özgürlüğü şöyle tanımlamıştır: "Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet" (TDK, 2005, s. 1557) şeklinde tanımlamıştır. Platon özgürlük kavramını, bireyin kendisine atfettiği bir özelliği seçmesi ve nasıl bir karakteristik özelliğe sahip olması gerektiğini yine kendisinin belirlediği bir kavram olarak açıklamaktadır (Platon, 2002). Kuçuradi'ye göre ise özgürlük kavramı, insani bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Kuçuradi bu açıklama ile özgürlüğü insan ırkına değil, yaptıkları davranışlardan dolayı bireylerin özgür iradeleri ile verdikleri kararlara dayandırmaktadır (Kuçuradi, 1988). Hannah Arendt de özgürlüğü siyasi alanda ortaya çıkmış bir

kavram olarak değerlendirmektedir. Zira ona göre bireyin özel yaşamından ziyade kamu alanında kendini var edecek bir yaşam alanı özgürlüğün temasını oluşturmaktadır. Karaköse (2010) de özgürlüğü, bireyin seçenekler arasından kendi akıl süzgeci temelinde bir tercih yapabilmesi, iradesinin emirleri doğrultusunda eylemlerde bulunma ve eylemlerinin sonucunu üstlenme gücü olarak tanımlamıştır. Bu açıklamalardan yola çıkarak özgürlük kavramı birçok tanımlamalara maruz kalmış fakat geniş bir yelpazeye sahip olduğundan ortak bir tanım etrafında uzlaşılabilir bir anlayış net olarak sağlanamamıştır (Toy, Uzunöz, Aktepe, ve Meydan, 2020).

Genellikle zihinsel bir olgu olarak idrak edilen kavramlar, toplumsal yaşamdaki davranışlarımızı, bakış açımızı ve düşüncelerimizi en ince ayrıntısına kadar etkileyen özelliklere sahiptir. Yine bu kavramlar, dünya ile olan etkileşimimizde kendimizi nerede bulduğumuz, toplumsal yaşamdaki insanlarla kurduğumuz iletişimin boyutu ve dünyayı algılama biçimimizi de fazlasıyla etkilemektedir (Cerit, 2008). Zihnimizde var olan kavramların daha çok metaforik olduğu düşünülmektedir bundan dolayı hayata bakış açımız, tecrübelerimiz, eylemlerimiz ve dünyayı algılayış biçimimiz metaforlarla ifade edildiği söylenebilir (Lakoff ve Johnson, 1980; Akt., Yılmaz, Göçen ve Yılmaz, 2013). Bir düşünme biçimi olarak karşımıza çıkan yaratıcılık ise daha çok hayal gücü ile tanımlanmaya çalışılan bir kavramdır (Özden, 2005). Ayrıca yaratıcı düşünme, problemlere farklı açılardan bakıp, kendine has çözümler üretebilmek, durumlara ve olaylara karşı homojen bir bakış açısı geliştirmek ve farklı fikirleri ortaya çıkarmak şeklinde ifade edilebilir (Öztuna Kaplan ve Ercan, 2011). Yaratılış gereği insanoğlu inanılmaz bir yaratıcılık düzeyine sahiptir. Var olan bu özelliği sayesinde birey, yeni durum ve olaylara karşı olan algılamalarını ve ilişkilendirmelerini bu yaratıcılık sayesinde ortaya çıkarmaktadır (Aydın, 2011). Sungur (1997)'da yaratıcılığın eğitim alanına entegre edilmesinin bir sonucu olarak eğitim kurumlarında yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılması doğrultusunda yapılacak uygulamalar olarak yaratıcı düşünme teknikleri olduğunu belirtmiştir. Bu teknikler arasında en çok kabul gören 'listeleme, beyin fırtınası, morfolojik sentez ve sinektik' tekniğidir.

Öğretmenler, eğitim kurumlarında öğrenme ve öğretme sürecini düzenleyerek eğlenceli hale getiren, derste kullanılacak yöntem ve teknik ve stratejileri kazanım hedefli ve öğrenci ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda tasarlayan ve bu sayede öğrencileri güdüleyerek kalıcı öğrenmelerin ortaya çıkmasına teşvik eden sanatkarlardır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996). Bu amaçla öğretmenler yöntem, teknik, strateji konusunda gerekli temel bilgilere sahip olmalı ve sürekli kendini yenileyerek bu alandaki donanımını artırmalıdır. Zira öğrenme ve öğretme sürecinde etkili bir yöntem ve teknik yelpazesine ulaşma küresel eğitimin temel özellikleri arasına girmiştir. Buna bağlı olarak öğretmenin ders esnasında kullanabileceği öğretim yöntem ve tekniği sayısı ise çok fazladır (Küçükahmet, 2000). Bu teknik ve yöntemlerin derslerde kullanılması ise etkili öğretim için bir ön koşuldur. Bu bağlamda, metafor ve analogilerin yoğun olduğu yaratıcı düşünme tekniklerinden birisi de Sinektik'tir (Ercan, 2010; Seligmann, 2007).

Sinektik, ilk kez sanayi kuruluşlarındaki sorunlara yaratıcı çözümler üretmek amacıyla Gordon ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Açıkgöz, 2006). Gordon (1961), yaratıcı insanların farkında olmadan ürettikleri ve kullandıkları yöntemlerin Gordon'un ilgisini çekmesi üzerine araştırılması ile ortaya çıkan sinektik tekniği, birbiriyle alakasız olan parçalar arasında sentez oluşturma olarak ifade edilmektedir.

Sinektik tekniğinde, yaratıcı çözümler üretme adına metafor ve analogilerden yararlanılmaktadır. Analogiler, herhangi bir kavram, olgu veya formüller arasında kurulan bir bağlantı olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile Analogiler, zihinde var olan şemalar ile yeni durumlarda karşılaşılan dengesizliklerin var olan bu şemalarla bağlantı kurularak sentezlenmesi görevini

gören bir köprü niteliğindedir (Harman ve Çökelez, 2017). Metafor ise, bir olgu, kavram veya durumun aynı veya farklı nitelikteki durumlarla benzerlik kurulması sonucu oluşturulan, bireylerin soyut kavramları bu benzerliklerden yararlanarak somutlaştırdığı, dünyayı anlamlandırma sürecinde bir zihinsel aktivite olarak kullandığı, yeni bir dünya görüşü kazanmaya yardımcı olduğu, zihinsel şema mekanizması olarak ifade edilebilir (Özdaş ve Çakmak, 2018).

Sinektik tekniği, güdülemeyi üst düzeye çıkararak öğrenmeyi eğlenceli hale getirir, olaylara farklı bakış açılarıyla bakmayı sağlar, düşsel gücü geniş bir yelpaze aracılığıyla geliştirir, yeni bilgilerin eski bilgiler temelinde yeni şemalarla ifade edilmesini sağlar, kavramlara ilişkin anlamlandırma sürecine geniş bir açıklama ve zenginlik katar, iletişim becerisinin gelişimine katkı sağlar ve disiplinler arası bir yaklaşımla bu disiplinlerdeki modüller arasında bir köprü görevi üstlenir (Dönmez, 2017). Sinektik tekniğinin en çok genel yaratıcılık kapasitesi ve konu alanındaki yaratıcılık kapasitesi ile kuvvetli ilişkisi vardır. Teknik, özel olarak bir konuya ilişkin yaratıcılığı arttırırken genel yaratıcı düşünme üzerinde de olumlu etki yaratmaktadır. Bu doğrultuda sinektik tekniği yaratıcılık, akademik başarı, grup çalışması ve sosyal uyum açısından önem taşımaktadır (Ergün, 2021).

Sinektik tekniği eğitim çalışanları olan öğretmenler aracılığıyla, öğrenme ve öğretme sürecinde öğrencileri güdülemek, dersi sıkıcılıktan kurtararak ilgi çekici ve eğlenceli hale getirmek için kullanılmaktadır. Zira bu teknikte öğretmen konuyla alakalı bir problem durumunu öğrencilere arz eder ve problemin çözümü için öğrencileri güdüler (Gloeckner, Love ve Mallette 1995). Taşkaya (2017), derslerde sinektik tekniğinin kullanılmasının öğrencilerin zihinsel becerilerini büyük oranda artırdığını ifade etmiştir. Nitekim düşünme becerisini ortaya çıkarma ve etkili bir şekilde kullanma adına sinektik tekniği muazzam bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yaratıcılık anlamında da var olan potansiyelleri ortaya çıkaran inanılmaz bir teknik olarak göze çarpmaktadır. Özerbaş (2015), ise sinektik tekniğinin tartışma gerektiren konuların öğretiminde kullanılabileceğini ifade etmiştir. Ergün ve Temizkan (2022)'a göre sinektik tekniği bireysel farklılıklara hitap ettiğinden farklı düşünme ve öğrenme biçimlerine sahip olan çocukların keşfedilmesine olanak sağlar. Buna bağlı olarak farklı fikirlerin özgürce ifade edilmesi sınıf iklimini olumlu etkileyerek empati, saygı ve hoşgörü ortamı sağlayacaktır.

Joyce, Weil ve Showers (1992), sinektik tekniğinin dayandığı temel dayanakları aşağıdaki gibi belirtmektedirler;

- o Toplumsal yaşamın getirdiği gündelik hayatta yaratıcılık önem arz etmektedir,
- o Yaratıcılık süreci sıradan değildir. Yaratıcılığın ne olduğu ifade edilebilir. Ayrıca bireylerin sahip olduğu yaratıcılık düzeyleri geliştirilebilir,
- o Yaratıcılık doğrultusunda ortaya çıkan zihinsel süreçler her konuda aynı süreci ifade eder. Sinektik tekniğin üç önemli işlevsel mekanizması olduğu varsayılmaktadır. Bunlar;
 - o Doğrudan analogi
 - o Kişisel analogi
 - o Zıtlıkların bir araya gelmesi" (Seligmann, 2007) şeklinde tanımlanabilir.

Doğrudan analogi, iki nesne veya kavramın bağlantılar kurularak karşılaştırma yapılması anlamına gelmektedir. "Elma kurdunun açtığı tünelle yer altı tünellerinin benzerliği, eğitim ile rüzgar sörfü, kuyumcu ile hakim arasında kurulacak olan bağlantılar doğrudan analogilere örnek oluşturabilir" (Seligmann, 2007; Açıkgoz, 2006; Özden, 2005; Hummel, 2004). Yakın ilişkilere sahip değilmiş gibi görünse de iki kavram veya nesneye ait benzerliklerden yola çıkarak bağıntı kurularak doğrudan analogiler üretilmektedirler (Sak, 2020). Kişisel analogi ise, "bireyin kendisini çalıştığı nesne olarak

düşlemesi”(Seligman, 2007) şeklinde ifade edilebilir. Açıkgöz (2006), ise kişisel analogiyi bireyin kendini karşılaştırma yapılan olgu, nesne veya kavramların yerine koyması olarak nitelendirmiştir. Sinektik tekniğinde kişisel analoginin çok büyük önemi vardır. Zira birey kişisel analogiyle problem durumu karşısında, sorunla bütünleşme sağlar ve kendisini sorunun bir uzantısı olarak görür bu da bazı spesifik durumların gün yüzüne çıkarılmasına katkı sağlar (Ercan, 2010). Ergün ve Temizkan (2022) da kişisel analogilerin çocuklara empatik bir bakış açısı kazandırmada çok büyük önem arz ettiğini ifade etmiştir. Son olarak zıtlıkların bir araya gelmesi, Açıkgöz (2006), bu durumu kısaca kavramlar, nesnelere veya durumların karşıt kelimelerle ifade edilmesi olarak ifade etmiştir. Erişti ve Polat (2017) da zıtlıkların bir araya getirilmesinin, birey ve sorun arasında var olan mesafeyi tanımlayan bir mekanizma olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Bu durum yaratıcılığın önündeki zihinsel ve psikolojik engellerin yok edilmesinin bir ön koşulu olarak ifade edilebilir.

Öztuna Kaplan ve Ercan (2011), sinektik tekniğinin eğitime entegre edilmesinin iki şekilde gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Sinektik tekniğiyle bireylerin algıları, “bilinmeyeni tanıdık kılma” ve “bilineni tuhaf kılma” olmak üzere iki şekilde ortaya çıkarılabilmektedir. “Bireylerin bildikleri bir durumdan hareketle bilmediklerine ulaşmaları bilinmeyeni tanıdık kılma, bildikleri bir kavrama yeni bir bakış açısıyla bakmalarını sağlama ise bilineni tuhaf kılma olarak tanımlanmaktadır” (Saraçoğlu ve Başaran Uğur, 2019, s.32). Ergün (2021) de eğitime entegre edilen ilk yolun “tanıdık olanı tuhaf yapma” ve ikinci yolun ise “tuhaf olanı tanıdık hâle getirme” olarak ifade etmiştir. Ayrıca Gordon’un ifade ettiği gibi bilinen olguları bilinmez hale getirme, belirsiz halde olanları ise bilinen bir hale getirmenin yaratıcılığın yapı taşı meydana getireceğini ifade etmektedir. Bu noktada tanıdık olanı tuhaf yapma, var olan bilgilerin yeni durumları algılamaya katkıda bulunduğu temeline dayanmaktadır. Yani bilinen ile bilinmeyen arasında bir sentezle işlevi görmektedir. Tuhaf olanı tanıdık yapma ise, yeni öğrenilen bilgileri, önceki öğrenmelerle harmanlayarak kalıcı ve anlamlandırılmış yeni bilgiler üretmeye olanak sağlamaktadır (Gordon, 1961).

Bu bilgiler ışığında sinektik uygulamasının faydalarını ve avantajlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Gerek bireysel gerekse de gruplarda yaratıcılık becerisini üst seviyeye çıkarır.
2. Grup çalışmalarına yönlendirerek işbirliği içerisinde öğrenmeler gerçekleştirilmesine katkıda bulunur.
3. Kültürel değerler temelinde toplumsal birlikteliğin sağlanmasına katkıda bulunur.
4. Üst düzey düşünme stillerine sahip olunmasını sağlar.
5. Bireysel farklılık ilkesi temelinde öğrencilerin farklı öğrenme anlayışlarına hitap eder.
6. Zihinsel düş gücünün ve duyuşsal özelliklerin etkin olarak kullanılmasına olanak sağlar.
7. Karşılaşılan problem durumunda, öğretim yöntem ve tekniklerinden biri olan beyin fırtınasının kullanılmasına olanak sağlar.
8. Bireyin sahip olduğu kavram şemalarına yenilerini ekleyerek geniş bir kavram yelpazesine sahip olunmasını sağlar (Gordon, 1961; Hummel, 2004; Ercan, 2010, Bayraktar Balkır, 2016 ve Ergün, 2021).

Alan yazında Türkçe kavramının metaforik algılanma biçimleri (Aydın, 2011), Türkçede metaforlar ve metaforik anlatımlar (Demir ve Karakaş Yıldırım, 2019), Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: bir metaforik çalışma (Yılmaz, Göçen ve Yılmaz, 2013), Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin metaforik algıları (Özdaş ve Çakmak, 2019) gibi metaforik çalışmalar yer almaktadır. Sinektik olarak, “Ortaokul Türkçe ders

kitaplarının sinektik tekniği açısından incelenmesi” (Ergün, 2021), “yaratıcı düşünme tekniklerinden sinektik uygulamasına örnek bir araştırma: çocuğun gözünde yaratıcılık” (Öztuna Kaplan ve Ercan, 2011), “Fen öğretiminde yaratıcı düşünme tekniklerinden sinektik kullanımına yönelik bir eylem araştırması” (Ercan, 2010), “Fen bilgisi ve sınıf öğretmen adaylarının fen Bilimleri algılarının renkler aracılığıyla belirlenmesine yönelik sinektik uygulaması” (Saraçoğlu ve Başaran Uğur, 2019), “Ortaokul Türkçe ders kitaplarının sinektik tekniği açısından incelenmesi” (Ergün ve Temizkan, 2022), “Sinektik modelinin yükseköğrenim düzeyindeki olası İngilizce becerilerine etkisi” (Bayraktar Balkır, 2016) gibi sinektik çalışmaları yer aldığı görülmektedir. Ancak yapılan sinektik çalışmalarının sınırlı sayıda olduğu ve bu açıdan çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

21.yy’da öğretmenlerin dersi ilgi çekici hale getirip, eğitim-öğretimin kalitesini artırma gayesi doğrultusunda çeşitli yöntem ve teknikler kullanıldığı bilinmektedir. Bu tekniklerden biri de sinektir. Bu bağlamda çalışmada ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına (değerine) ilişkin algılarının sinektik tekniğiyle incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sinektik tekniğinin alt türünden “bilinen bir kavramın tuhaf kılınmasına” (zıtlıkların bir araya getirilmesine) dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır.

1. Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı ile ilişkilendirdikleri hayvan sinektikleri nasıldır?
2. Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı ile ilişkilendirdikleri hayvan sinektiklerine yükledikleri anlamlar nasıldır?
3. Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı ile ilişkilendirdikleri hayvan sinektiklerinin cinsiyet dağılımı nasıldır?
4. Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı ile ilişkilendirdikleri hayvan sinektiklerinin sınıf düzeyine göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olan olgu bilim deseni ile yürütülmüştür. Olgu bilim, toplumsallaşma süreci ile birlikte bireyin tecrübe edindiği bilgi birikimlerinin çeşitli değerlendirme araçlarıyla ortaya konduğu bir yöntemdir. Bu nedenle olgu bilim deseni ile bireyin sahip olduğu deneyimleri, yaşadığı dünyayı anlamlandırmaya ve bu deneyimlerin ne olduğunu açıklayarak ortaya koyması amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Nitekim olgu bilim çalışmalarının temel amacı, bir olguyla ilgili kişisel deneyimleri, daha genel bir düzeye çekmek ve olgular üzerinde anlamlar ortaya çıkarmaktır (Creswell, 2007; Çepni, 2010). Bu bağlamda çalışmada öğrencilerin özgürlük kavramına ilişkin algılarını ortaya çıkarmak ve genellemelere ulaşmak için olgu bilim deseni kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılının bahar döneminde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ortaokullarda öğrenim görmekte olan 160 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 10-14 yaş aralığı grubunu oluşturan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırma yöntemi belirlenirken hangi araştırma yönteminin seçileceği yapılacak araştırmanın amacına uygun olarak değişkenlik göstermektedir. Zira elde edilen bulgular ışığında yapılan araştırma sonucunda, sonuçların evrene genellenip genellenmeyeceği hangi yöntemin nasıl oluşturulduğuna bağlı olarak değişkenlik gösterilebilmektedir (Koç Başaran, 2017). Bu bağlamda “Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır” (Patton, 2014, s. 236). Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı yakın ve ulaşılması kolay olan bir durumu seçer. Bu yöntem araştırmaya hız katarak zamandan tasarruf sağlar ve çalışmaya pratiklik kazandırır. Ayrıca bu yöntemin maliyetinin diğer yöntemlere göre daha az olması ve ekonomiklik ilkesine hizmet etmesi bakımından önem arz etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu bağlamda çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılması nedeniyle seçilen öğrencilerin Milli Eğitim Bakanlığı’nda öğrenim görmesi dolayısıyla kolay ulaşılabilir olmaları ve çalışmaya katılmak için gönüllü olmalarıdır.

Olasılıklı olmayan amaçlı örneklem yöntemi daha çok nitel araştırmalarda kendine yer edinen bir yöntemdir. Görüşme yapılacak kişilerin seçilmesinde, sadece evreni temsil etme derecesi değil, özellikle hakkında araştırma yapılan konuyla ilişkili olup olmamaları çok büyük önem arz etmektedir. Zira doğru sonuçlar elde etme gayesi doğrultusunda bu husus çok önemlidir (Neuman, 2012; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Tablo 1. Çalışma grubunun demografik bilgileri

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kız	87	54.37
	Erkek	73	45.62
Sınıf Kademesi	5.	48	30
	6.	46	28.75
	7.	29	18.12
	8.	37	23.12
Toplam		160	100

Araştırmaya 160 kişi katılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin %30’u 5.sınıf öğrencilerinden, %28.75’i 6.sınıf öğrencilerinden, %23.12’si 8.sınıf öğrencilerinden ve %18.12’si 7.sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Ayrıca çalışma grubunun cinsiyet dağılımı incelendiğinde %54.37’sinin erkek, %45.62’sinin kız olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında görüşmelerden yararlanılacaktır. Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular form çalışmasının veri toplama aracını oluşturmaktadır.

Formun hazırlanma sürecinde literatür incelemesinde birçok farklı kavrama ilişkin benzetim çalışmalarında veri toplama aracının, kavrama yönelik olarak “... gibidir, çünkü ...” şeklinde oluşturulduğu görülmektedir (Aydın, 2011; Yılmaz, Göçen ve Yılmaz 2013; Demir ve Karakaş Yıldırım, 2019; Özdaş ve Çakmak, 2019).

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin sinektiklerini ortaya koyabilmek amacıyla gerçekleştirildiği için, form revize edilerek bazı değişiklikler yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, birinci boşlukta “özgürlük kavramı..... hayvanı gibidir.” cümlesi kullanılarak benzetim yapmaları istenmiş ikinci boşlukta ise “çünkü.....” kelimesi kullanılarak yaptıkları benzetimin gerekçesini açıklamaları istenmiştir. Bu tür araştırmalarda “gibidir” sözcüğü bireyin zihinsel imgesini ya da algısını ortaya koymak için, “çünkü” sözcüğü ortaya konulan imgelere mantıksal dayanak oluşturmak için kullanılmaktadır (Saban, 2009). Özgürlüğü bir hayvana benzetmek istenmesinin nedeni ise öğrencilerin hayvanlar aracılığıyla soyut olan özgürlük kavramını daha iyi açıklayacağıdır. Nitekim gerek masalarda gerekse de çizgi filmlerde hayvan figürü çocukları etkilemek için çok fazla kullanılmakta ve çocuklar çoğu zaman kendilerini bu hayvanlar ile özdeşleştirmektedirler (Halmatov, 2015). Ayrıca çocuk oyunlarında da hayvan taklidi ve figürü çık sık rastlanan bir durumdur (Halmatov, 2016). Bu amaçla çalışmada hayvan temasının kullanılması çocukların zihnindeki özgürlük kavramını daha net ve anlaşılır bir şekilde ortaya çıkarmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Verilerin toplanması sürecinde etik kurul onayı alındıktan sonra Mardin ilinin Kızıltepe ilçesindeki resmî ortaokullarına gidilerek öğrenciler ile görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği sağlamanın en önemli aşaması; araştırmacının veri toplama, veri analizi ve yorumlanması süreçlerinde tutarlı olması, araştırmanın tüm aşamalarını ayrıntılı ve açık bir şekilde ifade etmesidir (Yüksel, Mil ve Bilim, 2007). Bu çalışmada geçerliğin ve güvenirliliğin sağlanması için; araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, araştırma süreci ve veri analizleri açıkça belirtilmiştir. Ortaokul öğrencilerinden toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler incelenerek kodlama yapılmış, bu kodlamalardan kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilerin oluşturulması aşamasında eğitim bilimleri alanında bir Doç. Dr. ve bir Dr. Öğr. üyesinin görüşü alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada, öncelikle verilerin belirleneceği okullar belirlenmiş ve okullardan gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilerin düşüncelerini açıkça ifade edebilmesi için uygun fiziksel ortam hazırlanmıştır. Verilerin toplanmasından önce ortaokul öğrencilerine, veri toplama aracı hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca veri toplama aracını kendi düşünceleri ile samimi ve içten cevaplamalarının, çalışmanın amacının gerçekleştirilmesindeki öneminden bahsedilmiştir. Bununla birlikte, veri toplama aracının üzerine isim yazılmaması konusunda uyarıda bulunulmuş ve elde edilen bilgilerin gizlilikle analiz edileceği belirtilmiştir. “Özgürlük kavramına ilişkin sinektik formu” Mardin Kızıltepe’de bulunan iki devlet okulunda öğrenim görmekte olan toplam 160 öğrenciye 14/03/2022 ve 25/03/2022 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri içerik analizine tabi tutulmuş ve değerlendirilmiştir.

“İçerik analizinin temel amacı, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması gerekir. Daha sonra ortaya çıkan kavramların mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir. Elde edilen kavramlar, araştırmacıyı temalara götürür. Bu temalarla olgular, daha iyi düzenlenebilir ve anlaşılır bir duruma getirilebilir”(Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 227).

Verilerin analiz edilmesinde birinci adım olarak ortaokul öğrencilerinin oluşturdukları sinektikler incelenmiştir. Bu süreçte sinektiklerin tam olarak yazılıp yazılmadığı ile sinektik için yazılan ifadenin tam olup olmadığı kontrol edilmiş ve üretilen sinektik açıkça ortaya çıkartılmıştır (kodların oluşturulması).

Ortaokul öğrencilerinin ürettikleri sinektiklerin kodları incelendikten sonra ortak olanlar belirlenmiş ve gruplandırılmaya çalışılmıştır (kategori oluşturma ve verileri sınıflandırma). Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı ile ilgili 30 farklı sinektik ürettikleri belirlenmiştir. Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin ürettikleri sinektikler ile bu sinektikler için yazdıkları açıklamalar dikkate alınarak aynı temada olabileceği düşünülenler bir araya toplanmıştır. Verilerin kategori oluşturma ve sınıflandırılmasından sonra ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı için açık hale getirerek yazdıkları anlamlar göz önünde tutularak kategoriler için isimlendirmeler yapılmıştır (kategorilerin adlandırılması). Bu kategoriler “uçmanın sembolü olarak özgürlük, gezme dolaşmanın sembolü olarak özgürlük, fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük, bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük ve temalandırılmayanlar olarak özgürlük” olarak adlandırılmıştır.

Araştırmanın Etik Kurul İzni

Bu araştırma kapsamında Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı’ndan (Karar Tarihi: 09.02.2022; Karar: 2022/2-6) etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Araştırma verileri incelendiğinde 160 ortaokul öğrencisinin toplam 30 adet geçerli sinektik ürettiği tespit edilmiştir. Araştırmada bazı katılımcılar benzer sinektik üretmişlerdir. Özgürlük kavramına ilişkin elde edilen sinektikler “Uçmanın sembolü olarak özgürlük, Gezme dolaşmanın sembolü olarak özgürlük, Fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük, Bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük ve Temalandırılmayanlar olarak özgürlük” olmak üzere dört ana kategoride toplanmıştır. Bu sinektiklerin frekans dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin sinektik algıları

Sıra	Sinektik	f	%
1	Kuş	48	30
2	Kedi	20	12.50
3	Köpek	16	10
4	Aslan	13	8.12
5	Güvercin	13	8.12
6	Kartal	7	4.37
7	Tavşan	4	2.50
8	Serçe	4	2.50
9	Kelebek	3	1.87
10	Papağan	3	1.87
11	Ayı	3	1.87
12	Yılan	3	1.87
13	Ördek	2	1.25
14	Kaplumbağa	2	1.25
15	Kaplan	2	1.25

Tablo 2'nin devamı

16	Leylek	2	1.25
17	Zürafa	2	1.25
18	Kurt	1	0.62
19	Keçi	1	0.62
20	Eşek	1	0.62
21	Sinek	1	0.62
22	Arı	1	0.62
23	Domuz	1	0.62
24	Tavuk	1	0.62
25	At	1	0.62
26	Maymun	1	0.62
27	Balık	1	0.62
28	Baykuş	1	0.62
29	Martı	1	0.62
30	Karınca	1	0.62
	Toplam	160	100

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde, ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin 160 ortaokul öğrencisinin 30 farklı sinektik algı ifadesi geliştirdiği görülmektedir. Ortaokul öğrencileri özgürlük kavramını en çok kuş(%30), kedi(%12.50), köpek(%10), aslan(%8.12) ve güvercin(8.12) sinektiği ile ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamında elde edilen bir diğer bulgu olan öğrenciler tarafından üretilen sinektiklerin cinsiyet dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete göre ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin sinektik algılarının dağılımı

Sinektik	f	Erkek	%	Kız	%
Kuş	48	19	39.58	29	60.41
Kedi	20	8	40	12	60
Köpek	16	13	81.25	3	18.75
Aslan	13	10	76.92	3	23.07
Güvercin	13	8	61.53	5	38.46
Kartal	7	4	57.14	3	42.85
Tavşan	4	-	-	4	100
Serçe	4	2	50	2	50
Kelebek	3	-	-	3	100
Papağan	3	3	100	-	-
Ayı	3	2	66.66	1	33.33
Yılan	3	3	100	-	-
Ördek	2	1	50	1	50
Kaplumbağa	2	2	100	-	-
Kaplan	2	1	50	1	50
Leylek	2	1	50	1	50
Zürafa	2	2	100	-	-
Kurt	1	1	100	-	-
Keçi	1	-	-	1	100
Eşek	1	1	100	-	-
Sinek	1	-	-	1	100

Tablo 3'ün devamı

Arı	1	-	-	1	100
Domuz	1	1	100	-	-
Tavuk	1	1	100	-	-
At	1	1	100	-	-
Maymun	1	1	100	-	-
Balık	1	-	-	1	100
Baykuş	1	1	100	-	-
Martı	1	1	100	-	-
Karınca	1	-	-	1	100
Toplam	160	87		73	

Tablo 3 incelendiğinde; özgürlük kavramını kuş hayvanına benzetenlerin %60.41'inin kız, %39.58'inin ise erkek olduğu, kedi hayvanına benzetenlerin %60'ının kız, %40'ının erkek olduğu, köpek hayvanına benzetenlerin %81.25'inin erkek, %18.75'inin kız olduğu, aslan hayvanına benzetenlerin %76.92'sinin erkek, %23.07'sinin kız olduğu, güvercin hayvanına benzetenlerin %61.53'ünün erkek, %38.46'sının kız olduğu görülmektedir.

Ayrıca Tablo 3 incelendiğinde, erkeklerin özgürlük kavramı ile ilgili 23 farklı sinektik, kızların ise 18 farklı sinektik geliştirdikleri görülmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bir diğer bulgu olan öğrenciler tarafından üretilen sinektiklerin sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Sınıf düzeyine göre ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin sinektik algılarının dağılımı

Sinektik	f	5.Sınıf	%	6.Sınıf	%	7.Sınıf	%	8.Sınıf	%
Kuş	48	11	22.91	13	27.08	8	16.66	16	33.33
Kedi	20	10	50	4	20	2	10	4	20
Köpek	16	9	56.25	5	31.25	1	6.25	1	6.25
Aslan	13	3	23.07	4	30.76	3	23.07	3	23.07
Güvercin	13	2	15.38	3	23.07	6	46.15	2	15.38
Kartal	7	-	-	3	42.85	2	28.57	2	28.57
Tavşan	4	2	50	2	50	-	-	-	-
Serçe	4	-	-	2	50	1	25	1	25
Kelebek	3	-	-	-	-	2	66.66	1	33.33
Papağan	3	1	33.33	-	-	-	-	2	66.66
Ayı	3	-	-	-	-	-	-	3	100
Yılan	3	1	33.33	2	66.66	-	-	-	-
Ördek	2	-	-	-	-	2	100	-	-
Kaplumbağa	2	2	100	-	-	-	-	-	-
Kaplan	2	1	50	-	-	-	-	1	50
Leylek	2	1	50	1	50	-	-	-	-
Zürafa	2	-	-	2	100	-	-	-	-
Kurt	1	1	100	-	-	-	-	-	-
Keçi	1	-	-	1	100	-	-	-	-
Eşek	1	-	-	1	100	-	-	-	-
Sinek	1	-	-	-	-	-	-	1	100
Arı	1	-	-	-	-	1	100	-	-
Domuz	1	1	100	-	-	-	-	-	-

Tablo 4'ün devamı

Tavuk	1	1	100	-	-	-	-	-	-
At	1	1	100	-	-	-	-	-	-
Maymun	1	1	100	-	-	-	-	-	-
Balık	1	-	-	1	100	-	-	-	-
Baykuş	1	-	-	1	100	-	-	-	-
Martı	1	-	-	1	100	-	-	-	-
Karınca	1	-	-	-	-	1	100	-	-
Toplam	160	48		46		29		37	

Tablo 4 incelendiğinde kuş sinektiğini en fazla söyleyenlerin 16 (% 33.33) kişi ile 8.sınıf öğrencileri oldukları, kedi sinektiğini en fazla söyleyenlerin 10 (%50) kişi ile 5.sınıf öğrencileri oldukları, köpek sinektiğini en fazla söyleyenlerin 9 (%56.25) kişi ile 5.sınıf öğrencileri oldukları, aslan sinektiğini en fazla söyleyenlerin 4 (%30.76) kişi ile 6.sınıf öğrencileri oldukları, güvercin sinektiğini en fazla söyleyenlerin 6 (%46.15) kişi ile 7.sınıf öğrencileri oldukları görülmektedir.

Ayrıca Tablo 4 incelendiğinde özgürlük kavramına ilişkin 5. Sınıf öğrencileri 15 farklı sinektik, 6.sınıf öğrencileri 16 farklı sinektik, 7. Sınıf öğrencileri 11 farklı sinektik ve 8.sınıf öğrencileri 12 farklı sinektik geliştirdikleri görülmektedir. Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı ile ilgili ürettikleri sinektikler kategorilere ayrılmıştır. Kategoriler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin sinektik algıları ve ilişkilendirilen hayvanlar

Kategoriler	Sinektik	f	%
Uçmanın sembolü olarak özgürlük	Kuş (28), Güvercin (11), Kartal (5), Serçe (3), Kelebek (3), Papağan (1), Sinek (1), Martı (1), Leylek (1)	54	33.75
Gezme/dolaşmanın sembolü olarak özgürlük	Kuş (18), Kedi (16), Köpek (15), Tavşan (4), Kaplan (2), Yılan (2), Güvercin (2), Ördek (2), Tavuk (1), Aslan (1), At (1), Leylek (1), Maymun (1), Baykuş (1), Arı (1), Kartal (1), Serçe (1), Karınca (1), Ayı (1), Balık (1)	73	45.62
Fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük	Aslan (12), Zürafa (2), Kartal (1), Yılan (1), Köpek (1), Ayı (1), Kuş (1)	19	11.87
Bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük	Kedi (3), Kuş (1), Kurt (1), Papağan (1)	6	3.75
Temalandırılmayanlar olarak özgürlük	Kaplumbağa (2), Kedi (1), Papağan (1), Domuz (1), Ayı (1), Eşek (1), Keçi (1)	8	5
Toplam		160	100

Tablo 5 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramı ile ilgili ürettikleri sinektiklerin "uçmanın sembolü olarak özgürlük, gezme/dolaşmanın sembolü olarak özgürlük, fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük, bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük ve temalandırılmayanlar olarak özgürlük" olmak üzere beş kategoride toplandıkları görülmüştür.

Ayrıca Tablo 5 incelendiğinde gezme/dolaşmanın sembolü olarak özgürlük en fazla yüzdeye sahip iken %45.62 bunu uçmanın sembolü olarak özgürlük %33.75, fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük %11.87 temalandırılmayanlar olarak özgürlük %5 ve bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük %3.75 olarak takip etmektedir.

Kavramsal Kategoriler

Kategori 1: Uçmanın sembolü olarak özgürlük

Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını “uçmanın sembolü olarak özgürlük” ile ilişkilendirmiştir. Ortaokul öğrencileri tarafından üretilen bu kategorideki sinektiklerin sayısı 54 (%33,75) adettir.

Bu kategorideki bazı öğrencilerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Kuş hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği kadar uçabilir, gökyüzüne çıkabilir.” (Kız, 5.sınıf)

“Serçe hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği yere uçabilir.” (Erkek, 6.sınıf)

“Kelebek hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği gibi uçabilir.” (Kız, 8.sınıf)

“Kartal hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği gibi uçabilir.” (Kız, 7.sınıf)

“Sinek hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği gibi uçuyor.” (Kız, 8.sınıf)

“Martı hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği yere uçup, gidebilir.” (Kız, 6.sınıf)

“Leylek hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği zaman göklerde özgürce uçabilir.” (Kız, 6.sınıf)

“Güvercin hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği yere uçabilir” (Kız, 7.sınıf)

“Papağan hayvanı gibidir.” “Çünkü, özgürce uçar.” (Erkek, 8.sınıf)

Kategori 2: Gezme dolaşmanın sembolü olarak özgürlük

Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını “gezme dolaşmanın sembolü olarak özgürlük” ile ilişkilendirmiştir. Ortaokul öğrencileri tarafından en fazla sinektiğin üretildiği bu kategorideki sinektiklerin sayısı 73 (%45,62) adettir.

Bu kategorideki bazı öğrencilerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Ördek hayvanı gibidir.” “Çünkü, gölde istediği gibi yüzer.” (Kız, 7.sınıf)

“Köpek hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği gibi gezebilir.” (Erkek, 5.sınıf)

“Arı hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği zaman istediği yerde olabilir.” (Erkek, 7.sınıf)

“Kartal hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği yere gidebilir ve gezebilir.” (Erkek, 7.sınıf)

“Serçe hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği her yere gidebilir.” (Kız, 7.sınıf)

“Karınca hayvanı gibidir.” “Çünkü, nereye gitmek isterse gider, nerede yuva yapmak isterse yapar.” (Erkek, 7.sınıf)

“At hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediğinde gezebilir.” (Erkek, 5.sınıf)

“Tavuk hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği yere gidebilir.” (Erkek, 5.sınıf)

“Güvercin hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği zaman gezebilir, kendi hür iradesiyle yaşar.” (Kız, 6.sınıf)

“Aslan hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği yere gider.” (Erkek, 5.sınıf)

“Balık hayvanı gibidir.” “Çünkü, denizde her zaman yüzebilir.” (Kız, 6.sınıf)

“Leylek hayvanı gibidir.” “Çünkü, hep göç ettiği için istediği gibi gezebiliyor.” (Kız, 5.sınıf)

"Maymun hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği ağaca tırmanabilir, istediği meyveyi yiyebiliyor." (Erkek, 5.sınıf)

"Tavşan hayvanı gibidir." "Çünkü, özgürce zıplayıp, gezebilir." (Kız, 5.sınıf)

"Yılan hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği yere gidebilir." (Erkek, 6.sınıf)

"Kuş hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği yere gidebilir, gezebilir." (Kız, 6.sınıf)

"Baykuş hayvanı gibidir." "Çünkü, geceleri gezer, kimseden korkmaz." (Erkek, 6.sınıf)

"Kedi hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği yere gider." (Erkek, 8.sınıf)

"Kaplan hayvanı gibidir." "Çünkü, istediğinde gezebilir." (Erkek, 8.sınıf)

"Ayı hayvanı gibidir." "Çünkü, istediğini yapar, kimseden korkmadan cesurca dolaşır." (Kız, 7.sınıf)

Kategori 3: Fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük

Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını "fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük" ile ilişkilendirmiştir. Ortaokul öğrencileri tarafından üretilen bu kategorideki sinektiklerin sayısı 19 (%11,87) adettir.

Bu kategorideki bazı öğrencilerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

"Aslan hayvanı gibidir." "Çünkü, ormanın kralı olduğu için kimse ona karışamaz, önüne geleni yer ve bitirir." (Erkek, 6.sınıf)

"Zürafa hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği her yere yetişebiliyor." (Erkek, 6.sınıf)

"Kartal hayvanı gibidir." "Çünkü, kendi ayakları üzerinde durup, istediklerini yapabilir." (Kız, 6.sınıf)

"Yılan hayvanı gibidir." "Çünkü, kimse onu rahatsız etmez çünkü zehirli." (Erkek, 6.sınıf)

"Köpek hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği insana saldırır." (Kız, 6.sınıf)

"Ayı hayvanı gibidir." "Çünkü, çok güçlü, kimseler karışamaz, ne isterse onu yapar." (Erkek, 8.sınıf)

"Kuş hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği zaman ve kısa sürede bir yere ulaşması." (Erkek, 7.sınıf)

Kategori 4: Bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük

Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını "Bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük" ile ilişkilendirmiştir. Ortaokul öğrencileri tarafından en az üretilen (%3,75) bu kategorideki sinektiklerin sayısı 6 adettir. Kedi (3), Kuş (1), Kurt (1), Papağan (1).

Bu kategorideki bazı öğrencilerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

"Kedi hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği kişiyle yaşar." (Erkek, 5.sınıf)

"Kuş hayvanı gibidir." "Çünkü, kimseye karışmaz." (Erkek, 5.sınıf)

"Kurt hayvanı gibidir." "Çünkü, istediği gibi yaşar." (Kız, 7.sınıf)

"Papağan hayvanı gibidir." "Çünkü, düşüncelerini özgürce ve sorgulamadan açıklar." (Erkek, 8.sınıf)

Kategori 5: Temalandırılmayanlar olarak özgürlük

Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını “temalandırılmayanlar olarak özgürlük” ile ilişkilendirmiştir. Ortaokul öğrencileri tarafından üretilen bu kategorideki sinektiklerin sayısı 8 (%5) adettir.

Bu kategorideki bazı öğrencilerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Kaplumbağa hayvanı gibidir.” “Çünkü, yavaş yürüyor.” (Erkek, 5.sınıf)

“Kedi hayvanı gibidir.” “Çünkü, zararsız.” (Kız, 5.sınıf)

“Papağan hayvanı gibidir.” “Çünkü, kafeste tutsaktır, özgürlük yok, hiçbir ağaca konmaz.” (Erkek, 5.sınıf)

“Domuz hayvanı gibidir.” “Çünkü, kendisini hiçkimse yemiyor, kimse onu öldürmüyor.” (Erkek, 5.sınıf)

“Ayı hayvanı gibidir.” “Çünkü, istediği zaman yatabilir.” (Erkek, 8.sınıf)

“Eşek hayvanı gibidir.” “Çünkü, canı istemezse yürümez.” (Erkek, 6.sınıf)

“Keçi hayvanı gibidir.” “Çünkü, inatçı olduğu için.” (Kız, 6.sınıf)

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, özgürlük kavramına ilişkin ortaokul öğrencilerinin sinektikleri ortaya çıkartılmıştır. Ortaokul öğrencileri özgürlük kavramına ilişkin olarak toplam 30 adet sinektik ortaya koymuşlardır. Bu durum özgürlük kavramının tek bir sinektikle açıklanmasının zor olduğunu ve bundan dolayı da farklı sinektikler ile açıklanabileceğini göstermektedir. Bu sinektikler “uçmanın sembolü olarak özgürlük, gezme/dolaşmanın sembolü olarak özgürlük, fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük, bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük ve temalandırılmayanlar olarak özgürlük” olmak üzere 5 kavramsal kategori etrafında toplanabileceği görülmüştür.

Ortaokul öğrencileri, özgürlük kavramını en çok “gezme/dolaşmanın sembolü olarak özgürlük”, ile ilişkilendirerek sinektikler yoluyla açıklamışlardır. Bu sonucu destekleyen görüşler vardır. Hannah Arendt’e göre “Ne daha önce ne de daha sonra, insanlar eylemde buldukları sürece özgürdürler” (Arendt, 1996, s.229). Bu bağlamda Hannah Arendt, özgürlüğü yapılan eylemlerde var eder. Öğrencilerin ortaya koyduğu sinektiklerde de özgürlüğü; istediği gibi gezme veya istediği yere gitme, dolaşma olarak ifade ettikleri görülmüştür. Bu durum verilen öğrenci cevaplarının bilimsel çalışmalarda da karşılık bulduğunu göstermektedir.

Araştırmanın başka bir bulgusu ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını “uçmanın sembolü olarak özgürlük”, sinektiği ile ilişkilendirerek açıklamalarıdır. Bu sonucu destekleyen görüşler vardır. Feuerbach’e göre, “Uçmak neredeyse insanlığın en temel ideallerinden birisidir. Uçmayı başarmak insanın zamana ve mekâna olan bağımlılığından kurtulması demektir. İnsan uçarak yoluna çıkan engelleri aşar. Uçarak mesafeleri daha kısa sürede aştığı için zamanı daha kolay kontrol eder” (Feuerbach, 2015, s.2). Çekderi (2019) de uçmayı bir bakıma özgürlüğün karşılık bulmuş hali olarak tanımlamaktadır. Yasemin Karahüseyin’in Ademin Kanadı (2009) isimli romanı hakkında tematik bir inceleme yapan Akman (2019) ise “Hazerfan Ahmet Çelebi’nin bu arzusu, sıradan bir insanın uçma hayalinden öte tasavvufta ve Türk kültüründe kuş metaforuyla işaret edilen ruhun özgürlük isteğidir” (Akman, 2019, s.263) şeklinde belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında

öğrencilerin özgürlük kavramına ilişkin sinektik algılarının uçma teması etrafında şekillenmesinin ifade edilen görüşlerle paralellik gösterdiği görülmektedir. Zira özgürlük denilince uçmak, uçmak denilince özgürlük kavramı akla gelmektedir.

Araştırmanın başka bir bulgusu ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını “fiziksel gücün sembolü olarak özgürlük”, sinectiği ile ilişkilendirerek açıklamalarıdır. Bu sonucu destekleyen görüşler vardır. Bu görüşlerden bazıları: “Özgürlük insandan müdahale etme, yön verme konusunda “yeterli bir güç” talep eder, oysa ölüme yataklık eden zaman bu gücü elinden alır” (Adugit, 2013, s. 85). “Antik anlayışa göre insan, kendini zorunluluktan ancak başka insanlar üzerinde güç kullanarak kurtarabilirdi ve bu sayede kendisini özgür hissedebileceği kamusal alana girebilirdi” (Arendt, 1996, s. 201). Hobbes’a göre, “özgür bir insan, gücü ve zekasıyla yapmaya muktedir olduğu şeylerde, istediği şeyi yapması engellenmemiş olan birisidir” (Hobbes, 1993, s.155). Bu görüşler ile öğrenci cevaplarının paralellik gösterdiği görülmektedir. Zira öğrenci cevaplarından, korkutucu ve kimse ona karışamaz, kimse onunla baş edemez vb. cümleler ile güç ve özgürlük kavramının bağdaştırıldığı görülmektedir.

Araştırmanın başka bir bulgusu ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını “bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük”, sinectiği ile ilişkilendirerek açıklamalarıdır. Bu sonucu destekleyen görüşler vardır. Özgürlük, “Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine dayanarak karar vermesi durumudur” (TDK, 2005). İsaiah Berlin’e göre “Negatif özgürlük, müdahalenin olmaması halidir. Hiç kimse benim yaptıklarına karışmadıkça, zorlama ve engelleme olmaksızın seçimlerimi yapabildiğim oranda, negatif olarak özgürümdür” (Akt. Yılmaz, 2007, s.234). Yılmaz (2007) ise “Başka iradelerden bağımsız ve sonuçta onlardan üstün olmaya yönelik bir özgür irade ideali ortaya çıkmıştır” (Yılmaz, 2007, s.233) şeklinde ifade etmiştir. Belirtilen görüşler doğrultusunda öğrenci cevaplarının bağımsızlığın sembolü olarak özgürlük teması altında karşılık bulduğunu söyleyebiliriz. İsteddiği gibi ve istediği kişiyle yaşar vb. öğrenci cevapları bu görüşleri destekler niteliktedir.

Araştırmanın başka bir bulgusu ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramını “temalandırılmayanlar olarak özgürlük”, sinectiği ile ilişkilendirerek açıklamalarıdır. Özgürlük kavramının temalandırılmamasının gerekçesi olarak bireysel farklılıkların ve hayal gücünün sınırsız bir yapıya sahip olması ile açıklanabilir. Ancak bazı görüşlerin literatürde karşılık bulduğunu görmekteyiz. Örneğin: Locke’a göre “Özgürlük, bir kimsenin sahip olduğu istediği/irade ettiği bir şeyi yapma gücü kudreti ya da istemediği bir şeyi yapmaktan kaçınabilme gücüdür” (Akt., Şahin, 2008, s. 117). Bu görüşün öğrenci cevaplarında “Özgürlük eşek hayvanı gibidir. Çünkü, canı istemezse yürümez” (Erkek, 6.sınıf) şeklinde karşılık bulunduğu görülmektedir. Tıpkı Locke’un da belirttiği gibi istemediği bir şeyi yapmaktan kaçınmak ile canı istemezse yürümez cümlesinde olduğu gibi.

Ayrıca çalışmada erkeklerin özgürlük kavramı ile ilgili 23 farklı sinektik, kızların ise 18 farklı sinektik geliştirdikleri görülmektedir. Şansal (2014) da yaptığı çalışmada erkeklerin kızlara oranla daha çok metafor ürettiği sonucuna ulaşmıştır. Erkeklerin geliştirdikleri sinektiklerin daha çok aslan, kartal, yılan, kurt ve ayı gibi vahşi hayvanlara kızlar ise kuş, kedi, kelebek ve balık gibi evcil ve uysal hayvanlara benzettikleri görülmüştür. Bu sonuçları destekleyen bazı araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Lindemann-Matthies (2005), Kızıltaş Halmatov ve Ertör (2017), yaptığı çalışmalarda kız çocuklarının kendilerini daha çok evcil hayvanların yerine koyduğu erkeklerin ise kendilerini vahşi hayvanların yerine koyduğu sonucuna ulaşmıştır. Şansal (2014), ise çocukların en sevilen hayvan sorusuna verdikleri cevaplarda kızların kedi, tavşan ve kelebek gibi evcil hayvanları; erkeklerin ise aslan, dinazor ve kaplan gibi vahşi hayvanları ifade ettikleri

görülmüştür. Bunun gerekçesi ise cinsiyet farklılıkları olabileceği gibi kültürel değerlerin bir yansıması olarak da görülebilir (Russel, 1993). Nitekim toplumsal yaşam pratiklerinde kız çocuklarından daha çok sakin ve uysal olmaları istenirken erkeklerden daha atılgan ve cesur olmaları beklenmektedir.

Eğitim ve öğretim sürecinde duyuşsal anlamda da çocukların gelişimlerinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Zira insan duyuşsal bir varlıktır ve duyuşsal anlamda güçlü karakteristik özelliklerle varlığını idame ettirmesi değişen dünyaya entegre olmasını kolaylaştırmaktadır. Bu da ancak doğru bir değer aktarımı süreci ile ortaya çıkmaktadır (Kurtdele Fidan, 2013). Aydın ve Akyol Gürler (2014) de değerlerin bireylerin eylemlerine şekil verdiğini ve bireyin toplumsallaşmasına katkı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca değerler toplumsal birlik ve beraberliği sağlayarak toplumun güçlü bir şekilde devamlılığını sağlamasına yardımcı olur (Ceviz, 2021). Bu da toplumun var olma gücünün değerlerle pozitif korelasyona sahip olduğunu göstermektedir. Çalışma özelinde özgürlük değeri üzerinde durulmuştur. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2018 yılında yayınlamış olduğu SBDÖP'teki değerlerden biri olan özgürlük çok büyük önem arz etmektedir. Çünkü özgürlük kavramı bireyin gerek toplumsal yaşamda gerekse de siyasal hayatta var olabilmesi için bir ön koşuldur (İbret, Karateki ve Avcı, 2015). Zira birey var olabilmek için düşüncelerini özgürce ifade edebilmeli ve eylemlerine de aynı doğrultuda özgür bir temelle ilişkilendirerek yön vermelidir. Gelişmenin en önemli ölçütü olarak görülen özgürlük kavramı, toplumsal yaşam pratiklerinde kendine yer edindiği müddetçe toplum olarak ilerleme söz konusu olur. Bu çalışmada sinektik tekniği ile özgürlüğü bir hayvana benzetmeye çalışarak çocukların zihnindeki şemalarda ne denli bir özgürlük algısı olduğu ortaya konulmuştur. Yapılan çalışma, özgürlük kavramı için farkındalık oluşturması ve diğer çalışmalara yol göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak şu öneriler geliştirilebilir:

1. Bu çalışmada sinektik olarak hayvan tercih edilmiştir. Farklı kavramlar ile özgürlük değeri açıklanmaya çalışılabilir.
2. Bu çalışma ortaokul öğrencilerine uygulanmıştır. Farklı örnekleme çalışmaları yapılabilir. Lise veya üniversite öğrencileri gibi.
3. Bu çalışmada özgürlük değeri kullanılmıştır. Farklı değerlerde çalışmalar yapılabilir.
4. Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversiteler bu tür araştırma sonuçlarını, okul idarecileri, öğretmen, ebeveyn ve öğrencilerle paylaşacak çalışmalar yapmalıdır. Böylece özgürlük kavramına ve değerlerin önemine daha fazla dikkat çekilebilir.
5. Özgürlük kavramına ilişkin daha fazla araştırma yapılması, araştırma kapsamının toplumun her kesimini kapsayacak şekilde genişletilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K. Ü. (2006). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Adugit, Y. (2013). Özgürlüğün kısa tarihi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*(16), 63-93.
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akman, H. N. (2019). Ademin kanadı romanında ilimden irfana yolculuk. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(37), 263-278.
- Arendt, H. (1996). *Geçmişle gelecek arasında*. (B. Şeker, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydın, İ. S. (2011). Türkçe kavramının metaforik algılanma biçimleri. *Folklor/Edebiyat*, 17(66), 173-187.
- Aydın, M., & Akyol Gürler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Bayraktar Balkır, N. (2016). Sinektik modelinin yükseköğrenim düzeyindeki olası İngilizce becerilerine etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve değerler eğitimi anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(29), 322-348.
- Büyükkaragöz, S., & Çivi, C. (1996). *Genel öğretim metotları: Öğretimde planlama uygulama*. Ankara: Öz Eğitim Yayınları.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*. Canada: Sage Publications.
- Çekderi, E. (2019). İkaros miti bağlamında sanat tarihindeki uçma denemeleri. *Sanat-Tasarım Dergisi*(10), 1-6.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Akademi Kitabevi.
- Çetin, Ş. (2013). Öğretmen adaylarının milli değerlerin öğretimine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8(8), 1733-1743.
- Ceviz, N. B. (2021). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansıma düzeylerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Demir, C., & Karakaş Yıldırım, Ö. (2019). Türkçede metaforlar ve metaforik anlatımlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 1085-1096.
- Dilmaç, B. (1999). İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dönmez, G. (2017). Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine, bilime, fen bilimleri öğretmenine ve bilim insanına yönelik metaforik algıları ve imajları (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Ercan, S. (2010). Fen öğretiminde yaratıcı düşünme tekniklerinden sinektik kullanımına yönelik bir eylem araştırması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Ergün, A. (2021). Ortaokul türkçe ders kitaplarının sinektik tekniği açısından incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Ergün, A., & Temizkan, M. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının sinektik tekniği açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 157-176.

- Erişti, B., & Polat, M. (2017). The effectiveness of synectics instructional model on foreign language vocabulary teaching. *Online Submission*, 5(2), 59-76.
- Feuerbach, L. (2015). *Tanrıların doğuşu*. (O. Özügül, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Gloekner, G. W., Love, C., & Mallette D. (1995). Alternative teacher strategies for the 1990. *Paper Presented at the Annual Meeting of the American Vocational Association*.
- Gordon, W. J. (1961). *Synectics: The development of creative capacity*. New York: Harper ve Row.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Halmatov, S. (2015). *Çocuk resimleri analizi ve psikolojik resim testleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Halmatov, S. (2016). *Oyun terapisinde pratik teknikler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Harman, G., & Çökelez, A. (2017). Analojilerin fen eğitimindeki yeri ve önemi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 11(1), 340-363.
- Hobbes, T. (1993). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hummell, L. (2004). *Synectics for creative thinking in technology education*. Boston: Allyn & Bacon.
- İbret, B. Ü., Karatekin, K., & Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim*(207), 5-23.
- Joyce, B., Weil, M., & Showers, B. (1992). *Models of teaching*. Boston: Allyn & Bacon.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim*(187), 138-145.
- Karaköse, R. (2010). *Ailede sorumluluk eğitimi*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Kılınç, F. (2015). *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Kızıldaş, E. Halmatov, S., ve Ertör, E. (2017). 6 yaş çocukların kendileri için uygun gördükleri hayvan metaforlarının incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 399-414.
- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495.
- Kuçuradi, İ. (1988). *Uludağ konuşmaları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: nitel bir araştırma. *International Journal of Social Science*, 6(3), 361-388.
- Küçükahmet, L. (2000). *Öğretimde planlama ve dağıtım* (11 b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lindemann - Matthies, P. (2005). "Loveable" mammals and "lifeless" plants: How children's interest in common local organisms can be enhanced through observation of nature. *International Journal of Science Education*, 27(6), 655- 677.
- MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. *MEB Yayınları*. Ankara.
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar I-II. cit* (5 b.). İstanbul: Yayın Odası.
- Özdaş, F., & Çakmak, M. (2018). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2747-2766.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özerbaş, M. A. (2015). *Temel öğretim yöntemleri. Öğretim ilke ve yöntemleri* (2 b.). (S. Güven, & M. A. Özerbaş, Dü) Ankara: Pegem Akademi.
- Öztuna Kaplan, A., & Ercan, S. (2011). Yaratıcı düşünme tekniklerinden sinektik uygulamasına örnek bir araştırma: çocuğun gözünde yaratıcılık. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 766-793.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün, & S. Demir, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Platon. (2002). *Devlet*. (H. Demirhan, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınları.

- Russell, T. (1993). *An alternative conception: Representing representations*. In P. Black, & A. M. Lucas, (Eds.). *Children's informal ideas in science*, 62-84. London: Routledge.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Sak, U. (2020). *Yaratıcılık gelişimi ve eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Saraçoğlu, S., & Başaran Uğur, A. (2019). Fen bilgisi ve sınıf öğretmen adaylarının fen bilimleri algılarının renkler aracılığıyla belirlenmesine yönelik sinektik uygulaması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 426-446.
- Seligmann, E. R. (2007). *Reaching students through synectics: A creative solution* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Northern Colorado, Colorado.
- Sönmez, Ö. (2014). Atasözlerinin sosyal bilgiler programındaki değerler açısından incelenmesi. *Journal of World of Turks*, 6(2), 101-115.
- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı düşünce*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Şahin, K. (2008). Farklı özgürlük anlayışları çerçevesinde ifade özgürlüğünün temellendirilmesi ve sınırlandırılması (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şansal, S. (2014). Çocukların çizdiği hayvan resimlerinden aile ilişkilerinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taşkaya, S. M. (2017). *Dil ve edebiyat öğretimi yöntemleri. Dil ve edebiyat öğretimi-1 (Özel öğretim yöntemleri). içinde*. (A. Akkaya, Dü.) Ankara: Asos Yayınları.
- TDK. (2005). *Türkçe Sözlük* (10. Baskı). Ankara.
- Toy, İ., Uzunöz, A., Aktepe, V., & Meydan, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özgürlük değerine ilişkin metafor algılarının incelenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 7(1), 652-677.
- Turan, R., & Ulusoy, K. (2016). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yaşar, Ş., & Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, F., Göçen, S., & Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 151-164.
- Yılmaz, Z. (2007). Hannah Arendt'in özgürlük anlayışı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), 227-235.

Etik Onay

“Ortaokul Öğrencilerinin Özgürlük Kavramına İlişkin Algılarının Sinektik Tekniğıyle İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde “Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi ve Editörünün” hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun yazar(lar)a ait olduğu ve çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu bu çalışmanın yazar(lar)ı tarafından taahhüt edilmiştir.

Araştırmanın Etik Kurul İzni

Bu araştırma kapsamında Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğı Kurulu Başkanlığı’ndan (Karar Tarihi: 09.02.2022; Karar: 2022/2-6) etik kurul onayı alınmıştır.